

Centrul de Resurse pentru Drepturile Omului

hotărâri judiciare de neconfirmare a legalității alegerilor primarului din 20.05-3.06.2018

Neconfirmarea legalității alegerilor este GREȘITĂ. Încălări de agitație electorală NU ating caracterul LIBER al alegerilor, dar afectează parțial negativ CORECTITUDINEA acestora. CSJ poate decide confirmarea legalității alegerilor.

Constatări

C1. Decizia CA (21.06.2018), hotărârea judecătoreiei Chișinău (19.06.2018) *rețin corect proba privind ilegalitatea agitației electorale* ((i) decizia irevocabilă CSJ 15.06.2018, CA Chișinău 12.06.2018, judecătoria Chișinău 07.06.2018, (ii) depozitiile candidaților în confirmarea acestoraⁱ, (iii) constatarea implicării în agitație a cetățenilor altor țăriⁱⁱ). În esență, agitația electorală în ajun și în ziua alegerilor și alte fapte relevante *pot influența asupra opiniei alegătorilor și crea avantajele electorale* candidaților având impactul negativ asupra CORECTITUDINII desfășurării alegerilor.

C2. Decizia CA (21.06.2018), hotărârea judecătoreiei Chișinău (19.06.2018) *dezvoltă corect linia de argumentare*: a) de la determinarea probelor relevante, inclusiv în baza contestațiilor, care confirmă încălcările comise în timpul alegerilor și ulterior b) dacă asemenea încălcări *pot influența rezultatele alegerilor* (impact comparabil diferenței de voturi înregistrate)ⁱⁱⁱ, inclusiv evaluarea conformării legalității nu este un exercițiu pur formal lipsit de substanță reală, dar *interpretează greșit normele materiale*, inclusiv practica europeană.

C3. Legislația electorală prescrie acțiunile ilegale, interzise de legea (agitația interzisă, implicarea cetățeni străini) și sancțiunile corespunzătoare: responsabilitatea electorală (a) avertisment în cazul agitației interzise, b) anularea înregistrării de instanța în cazul implicării cetățenilor străini^{iv}, contravențională (amenda în cazul agitației electorale)^v, penală (încălcarea dreptului la alegere liberă)^{vi}. Consiliul electoral de circumscripție nu a folosit aceste instrumente, a declarat alegerile legale și a cerut confirmarea legalității alegerilor^{vii}. Curtea de Apel (21.06.2018), judecătoria Chișinău (19.06.2018) au examinat probele prezentate și normele materiale relevante privind confirmarea legalității alegerilor (art. 74, 146) și a evaluat gradul de influență a încălcărilor asupra rezultatelor alegerilor, gradul minor sau major (74).

Evaluări

E1. Decizia CA (21.06.2018), hotărârea judecătoreiei Chișinău (19.06.2018) califică **greșit influența agitației electorale ca atingere a dreptului la alegeri libere și exprimării voinței libere** (caracterul LIBER (*free*) al alegerilor)¹. Dreptul la vot și dreptul de a fi ales este un drept constituțional (art.38 al Constituției) care conferă caracterul LIBER al alegerilor, care este ulterior dezvoltat în legea specială - Codul Electoral (art.2(1,2)). Nu există dubii cu privire la caracterul LIBER al alegerilor. Condițiile echitabile de desfășurare a alegerilor, dreptul egal al concurenților electorali se cuprind în conformitate cu standardele internaționale în noțiunea de CORECTITUDINEA (*fair*) desfășurării alegerilor, nu fac parte din drepturile constituționale ale candidaților electorali. Codul electoral (art. 51-drepturile garantate concurenților)^{viii} prescrie drepturile electorale ale concurenților, care sunt

¹ Acces și participare în cursă electorală a concurenților, autenticitatea numărării votului, integritatea listelor electorale, lipsa de presiuni sau condiționări asupra votanților sau asupra concurenților electorali, etc. Practica internațională de anulare a alegerilor se referă la acest aspect, anume în alegerile prezidențiale din Austria (numărarea incorectă a votului într-o serie de circumscripții), Alegerile prezidențiale în Ucraina în 2004 (numărarea voturilor exprimate prin manipulare incorectă), Alegerile prezidențiale în Kenya în 2017 (manipularea cu numărarea prin intermediul sistemului electronic), ...

condiționate și supuse limitărilor (art.52-agitația electorală). Încălcarea de către unii candidați a condițiilor de agitație electorală rezultă în unele avantaje concurențiale de campanie electorală și interferează negativ asupra dimensiunii de CORECTITUDINE a alegerilor, aspecte care se vor examina la solicitarea concurenților electorali și a comisiei electorale de circumscripție, care va constata situațiile relevante și va solicita instanței hotărârea.

E2. Implicarea ambelor candidați în încălcarea condițiilor electorale are efecte imprevizibile asupra caracterului de CORECTITUDINE al alegerilor, în direct *acestea reduc încrederea societății în legitimitatea alegerilor ca percepție*. Încălcările comise de ambii candidați interferează reciproc efectul acestora fiind dificil de cuantificat în practică. Dimensiunea de CORECTITUDINE a alegerilor are mai multe componente (accesul la resurse publice (media, spațiu public) egal, siguranța oferită nediscriminatoriu, neutilizarea resursei administrative, egalitatea în fața legii, plafonarea și transparența resurselor financiare private în campanie, transparența deciziilor electorale, cadrul pluralist al media, etc),² dar și respectarea de către fiecare candidat a restricțiilor și condițiilor stabilite de lege. Instanța va supune evaluării toate componentele menționate și **nu doar o singură componentă pentru a ajunge la concluzia echilibrată.**

E3. Decizia CA (21.06.2018), hotărârea judecătorei Chișinău (19.06.2018) folosesc noțiunea de influență de grad minor sau major (influența masivă, impact deosebit, etc) asupra votului exprimate numeric însă operează și interpretează ipoteze insuficient probante și cauzal determinate. Ori, în practica altor state, de anulare a alegerilor, doar cauzalitatea direct determinată exprimată în numărul de voturi calculate eronat, sau manipulate cu erori intenționate electronic rezultând în scoruri electorale semnificative, pot fi calificate ca probe direct atribuite invalidării alegerilor. Condițiile inegale a alegerilor, adică caracterul știrbit al CORECTITUDINII alegerilor, reduce gradul de legitimitate a alegerilor. **Exigența instituită prin soluțiile date judecătorești depășesc practica acceptată în state democratice europene.**

E4. Decizia CA (21.06.2018), hotărârea judecătorei Chișinău (19.06.2018), prin constatarea neconformării legalității alegerilor, în esență, instituie o sancțiune impusă candidatului câștigător, sancțiunea disproporțională și nepracticată în tradiția țărilor europene, urmare a încălcărilor admise în campanie. Legea națională conferă dreptul discreționar al instanței prea larg pentru a determina neconformitatea legalității alegerilor. Încălcările comise de candidații electorali au ca efect reducerea încrederii societății în procesul electoral și trebuie sancționate după cum prevede legea menționată în pct. C3 a Opiniei date, inclusiv, ca măsura extremă la prezentarea probelor clare de implicare a cetățenilor străini, la solicitarea comisiei electorale prin hotărârea judecătorească, procedura și motivele materiale fiind expres prevăzute. Influența implicării cetățenilor străini, unica prevăzută cu urmări de sancțiune capitală de excludere din competiție, în calitate de probă nu a fost evaluată din perspectiva influenței asupra rezultatelor alegerilor. Comisia electorală de circumscripție nu a solicitat aplicarea sancțiunii contravenționale (agitația ilegală), sancțiunii electorale (avertisment). Astfel, în raport cu agitația electorală ilegală **sancțiunea de anularea alegerilor nu este proporțională**, iar în raport cu implicarea cetățenilor în campanie, sancțiunea de anulare nu este demonstrată, inclusiv procedura de aplicare nu este demarată. **Calitatea legii la capitolul aprecierii neconformității și aplicării sancțiunii nu satisface cerințelor legii de tradiție europeană pentru că nu este clară și nici previzibilă.**

Recomandări: Invităm Curtea Supremă de Justiție (CSJ)

R1. *să admită recursurile spre examinare* cu invitarea participanților și părților interesate pentru a se expune asupra problemelor de legalitate, se justifică pe motivul *interpretării greșite a normei*

² Standarde OSCE/ODIHR pentru observarea alegerilor <https://www.osce.org/odihr/elections/68439?download=true>

materiale (încălcarea esențială a normei de drept material), concluzia greșită privind conformarea legalității alegerilor.

R2. să modifice Decizia CA (21.06.2018), hotărârea judecătorei Chișinău (19.06.2018) prin a decide conformarea legalității alegerilor primarului din 20.05-3.06.2018.

Cu considerațiune,

Sergiu Ostaf,

Director Executiv CREDO

Consiliul Național pentru Participare (CNP) activează în baza Hotărârii Guvernului Nr. 11 din 19.01.2010, Web: www.cnp.md, ostaf@credo.md

2

Note de subsol:

ⁱ Cod Electoral. **Articolul 52.** Agitația electorală. (10) **În ziua alegerilor și în ziua precedentă alegerilor nu se admite nici un fel de agitație electorală.** Interdicția dată nu se referă la informațiile deja plasate în internet și la afișele expuse anterior. [Art.47 în redacția LP119 din 18.06.10, MO108-109/29.06.10 art.332; în vigoare 29.06.10]

ⁱⁱ **Articolul 52.** Agitația electorală. (3) **Se interzice concurenților electorali să implice sub orice formă persoanele care nu sînt cetățeni ai Republicii Moldova în acțiunile de agitație electorală. 8)...** Se interzice imaginea unor persoane oficiale străine. [Art.47 al.(61) introdus prin LP36 din 09.04.15, MO93/14.04.15 art.134; în vigoare 14.04.15]

ⁱⁱⁱ Cod Electoral. **Articolul 74.** Hotărârile instanțelor de judecată cu privire la contestații. (1) Instanța de judecată adoptă și pronunță hotărârea în conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă și ale Legii contenciosului administrativ. **(2) Instanța de judecată, examinînd materialele cu privire la confirmarea legalității alegerilor și validarea mandatelor,** adoptă o hotărâre prin care confirmă legalitatea alegerilor din circumscripția electorală respectivă... **(4) Instanța de judecată nu confirmă rezultatele alegerilor locale în circumscripția respectivă în cazul constatării unor încălcări comise în timpul alegerilor sau la totalizarea rezultatelor dacă aceste încălcări au influențat rezultatele alegerilor.**

^{iv} Cod Electoral. **Articolul 75.** Răspunderea juridică ... **(2) Pentru încălcarea legislației electorale, ... consiliul electoral de circumscripție poate aplica concurenților electorali sancțiuni sub formă de avertisment sau poate solicita aplicarea sancțiunii anulării înregistrării. (3) Avertismentul se aplică prin hotărîre ... prin hotărîre a consiliului electoral de circumscripție – în cazul alegerilor locale. ... (4) Anularea înregistrării se aplică la solicitarea ... iar în cazul alegerilor locale – și la solicitarea consiliului electoral de circumscripție, prin hotărîre judecătorească definitivă care constată: d) încălcarea de către concurentul electoral a prevederilor art. 47 alin. (2¹). [Art.69 al.(4), lit.d) introdusă prin LP61 din 09.04.15, MO93/14.04.15 art.138]**

^v Cod Contravențional. **Articolul 52.** Agitația electorală în ziua imediat anterioară zilei votării ori în ziua votării **Continuarea agitației electorale sau a agitației pentru susținerea referendumului în ziua imediat anterioară zilei votării ori în ziua votării** se sancționează cu amendă de la 6 la 12 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 24 la 30 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere sau candidatului electoral.

^{vi} Cod Penal. **Articolul 181. Împiedicarea exercitării libere a dreptului electoral sau a activității organelor electorale** **Împiedicarea prin orice mijloace a exercitării libere a dreptului electoral** sau împiedicarea activității organelor electorale: a) săvîrșită prin blocarea sau atacarea localurilor secțiilor de votare prin orice mijloc și în orice formă; b) săvîrșită prin sustragerea urnelor de vot sau a documentelor electorale; c) săvîrșită cu periclitarea vieții persoanei; d) însoțită de vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; e) soldată cu alte urmări grave, se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 750 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de pînă la 3 ani. [Art.181 sancțiunea modificată prin LP207 din 29.07.16, MO369-378/28.10.16 art.751; în vigoare 07.11.16]

^{vii} Cod Electoral. **Articolul 146. Confirmarea legalității alegerilor și validarea mandatelor.** (1) **Consiliile electorale de circumscripție** ale ... prezintă procesele verbale cu privire la rezultatele alegerilor în judecătoriile de sector... (2) **Instanțele de judecată,** în termen de 10 zile de la data primirii rapoartelor consiliilor electorale de circumscripție, **confirmă sau infirmă printr-o hotărîre legalitatea alegerilor ...** **Articolul 147. Alegerile nule.** Alegerile sînt declarate **nule dacă în cadrul operațiilor electorale au fost comise încălcări ale prezentului cod care au influențat rezultatele votării** și atribuirea mandatelor. Hotărîrea cu privire la declararea alegerilor nule se adoptă de către Comisia Electorală Centrală în baza hotărîrilor instanțelor de judecată respective.

^{viii} Cod Electoral. **Articolul 51. Drepturile garantate ale concurenților electorali** (1) Concurenții electorali participă, pe bază de egalitate, la campania electorală, beneficiază de drepturi egale în folosirea mijloacelor de informare în masă, inclusiv a radioului și televiziunii, finanțate de la buget. (2) Tuturor concurenților electorali li se oferă posibilități egale în asigurarea tehnicomaterială și financiară a campaniei electorale.